

Список використаних джерел:

1. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. URL: <https://brovary-rda.gov.ua/genderna-rivnist-10-07-06-29-04-2025/>

2. Просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в Україні через ефективну співпрацю в цілях розвитку та фінансування. URL: <https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA>

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙ

Калачик Інна Володимирівна

здобувачка вищої освіти Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

Намазова Юлія Ісмаїлівна

доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
старший викладач кафедри публічного управління та менеджменту
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського, м.Вінниця

Система соціального захисту населення є ключовою складовою державної політики, що забезпечує збереження людського потенціалу та підтримує соціальну стабільність у періоди зростання ризиків і турбулентності. У сучасному світі, який дедалі частіше стикається з економічними кризами, війнами, глобальними пандеміями, демографічними змінами та соціальною нерівністю, питання модернізації та трансформації системи соціального захисту набуває особливої актуальності. Саме тому вивчення її адаптивності та здатності ефективно реагувати на складні виклики займає важливе місце в наукових дослідженнях. На думку низки учених, соціальний захист у кризових умовах виступає не лише механізмом підтримки вразливих груп, але й одним із головних стабілізаторів суспільного розвитку [2, с.25]. Метою даної

публікації є окреслення ключових напрямів трансформації системи соціального захисту в умовах кризових викликів

У цьому контексті важливо враховувати напрацювання таких дослідників, як Е. Лібанова, яка наголошує на критичному значенні оперативного державного реагування на соціальні ризики, О. Макарова, що підкреслює необхідність адаптації соціальної системи до шоків пандемічного характеру, та І. Гнибіденко, яка розглядає соціальний захист як елемент трансформаційної політики держави. Із закордонних авторів вагомий внесок зробили В. Мороз, який акцентує увагу на людських здібностях як фундаменті соціальної політики [2, с.34], та Г. Еспін-Андерсен, що розробив типологію моделей держави добробуту.

На підтвердження позицій учених варто зазначити, що сучасні кризи набувають комплексного характеру, тому й система соціального захисту повинна функціонувати не як набір розрізнених програм, а як цілісний, гнучкий та технологічно підсилений механізм. На мою думку, ключовим викликом нині є не лише обсяг ресурсів, а й здатність держави швидко змінювати логіку соціальної підтримки: від реагування до передбачення, від пасивної допомоги — до інвестування у людський капітал.

Кризові явища сучасності суттєво впливають на характер і масштаби соціального захисту. Економічні спади призводять до зростання рівня безробіття, падіння доходів населення та зростання соціальної вразливості. Як зазначає Черенько, економічні кризи супроводжуються не лише скороченням можливостей держави, але й необхідністю розширення соціальних програм, що створює подвійний тиск на бюджет [1, с.21]. У таких умовах особливо важливо забезпечити адресність допомоги, адже широке та нечітке охоплення споживачів призводить до втрати ефективності та перевитрат ресурсів. Економічна нестабільність також висуває вимоги до гнучкості соціального страхування, зокрема його здатності адаптуватися до змін на ринку праці, зростання частки нестандартної зайнятості та фрілансу.

Не менш значущим є вплив воєнних конфліктів, які трансформують соціальні структури та суттєво збільшують кількість громадян, що потребують допомоги. Лібанова підкреслює,

що війна створює багатоаспектні ризики: переміщення населення, травматичний досвід, втрату житла, роботи та соціальних зв'язків [4, с.12]. Світовий банк зазначає, що соціальна система в таких умовах повинна бути здатною до оперативної мобілізації ресурсів та створення нових механізмів підтримки — насамперед для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та сімей військовослужбовців. Важливою є й психологічна складова, оскільки наслідки війни відображаються не лише на матеріальних потребах, але й на психоемоційному стані людей. Тому інтеграція соціальних, медичних і психологічних послуг є необхідною умовою ефективного функціонування соціальної сфери.

Глобальні пандемічні кризи, такі як COVID-19, продемонстрували необхідність переорієнтації соціальної політики на швидке реагування, дистанційність та цифровізацію. Макарова зазначає, що пандемія стала каталізатором цифрових перетворень, які до цього рухалися значно повільніше [5, с.51]. Введення локдаунів, обмеження руху та різке зростання потреб у соціальній підтримці вимагали негайного запуску електронних сервісів, автоматизованих програм допомоги та механізмів онлайн-взаємодії. Пандемія показала, що цифрова інфраструктура не є факультативною — вона є ключовою умовою стійкості соціальної системи.

Окрім кризових шоків, довготривалі демографічні зміни формують нові виклики для соціальної політики. Старіння населення створює додаткове навантаження на пенсійну систему, медичні та соціальні служби. Світовий банк зауважує, що сучасні держави добробуту повинні шукати баланс між економічною ефективністю та соціальною справедливістю, оскільки надмірні зобов'язання можуть робити систему фінансово нестійкою [5, с.15]. Зміни на ринку праці — зокрема поширення гіг-зайнятості — вимагають оновлення моделей страхування, які традиційно орієнтувалися на стабільну зайнятість у формальному секторі.

Нинішній стан системи соціального захисту характеризується низкою проблем, які потребують вирішення для забезпечення її стійкості. По-перше, фрагментованість соціальних програм та значний рівень бюрократизації часто ускладнюють доступ громадян

до допомоги. Голубева підкреслює, що відсутність єдиної інформаційної платформи та інтегрованих реєстрв знижує ефективність соціальної підтримки [3, с.41]. По-друге, низький рівень цифровізації, як у сфері обліку отримувачів допомоги, так і в наданні послуг, спричиняє затримки, помилки та дублювання інформації. Втім, Міністерство соціальної політики зазначає, що впровадження ЄІССС та електронного кейс-менеджменту є пріоритетом для подолання цієї фрагментованості [1, с.34]. По-третє, кадровий дефіцит та перевантаження соціальних працівників негативно впливають на якість роботи державних інституцій, особливо в умовах надзвичайних ситуацій. Також важливим викликом є недостатня адресність соціальних виплат, яка зумовлена застарілими методами визначення потреб.

У процесі трансформації системи соціального захисту ключову роль відіграє цифровізація. Вона забезпечує прозорість, швидкість та точність процесів, створює можливості для інтеграції різних типів послуг та зменшує адміністративні затрати. Сучасні електронні реєстри дозволяють автоматично визначати право на допомогу, відслідковувати зміни в статусі отримувачів та оптимізувати розподіл ресурсів. Досвід впровадження ЄІССС в Україні свідчить, що цифровізація значно підвищує довіру населення до державних інституцій, оскільки мінімізує корупційні ризики і забезпечує рівність доступу [4, с.33].

Другим важливим напрямом є підвищення адресності соціальної підтримки. Це означає перехід від універсальних програм до моделі, яка враховує реальні доходи, життєві обставини та індивідуальні потреби громадян. Мороз зазначає, що ефективна соціальна політика має розвивати людські здібності, тобто не лише забезпечувати мінімальні стандарти виживання, але й створювати умови для розвитку особистості. У цьому контексті особливо важливим є підхід «гроші ходять за людиною», що дозволяє спрямовувати ресурси безпосередньо на конкретні потреби, а не на утримання інституцій.

Трансформація соціального захисту неможлива без розвитку місцевих соціальних служб. Децентралізація створила умови для того, щоб громади могли оперативно реагувати на локальні

проблеми та формувати власні соціальні програми. У цьому напрямі важливими є мобільні бригади, центри підтримки сімей, служби кризового втручання, притулки для постраждалих від насильства, програми реабілітації та супроводу. У воєнний період такі структури, завдяки впровадженню електронного кейс-менеджменту, стали незамінними інструментами підтримки постраждалих груп населення. Ще одним необхідним елементом розвитку є інтеграція соціальних, медичних та психологічних послуг.

На мою думку, саме комплексність та міжвідомча взаємодія стають головною умовою ефективності сучасного соціального захисту. Жодна установа не здатна самостійно забезпечити повний цикл підтримки вразливих груп. Саме тому інтегровані послуги мають перетворитися з експериментального підходу на стандарт державної політики.

У сучасних умовах також зростає значення партнерства держави, бізнесу та громадських організацій. Волонтерські рухи, благодійні фонди, приватні соціальні ініціативи та корпоративна відповідальність бізнесу є важливими джерелами ресурсів та інновацій. Таке партнерство розширює можливості соціального захисту й підвищує його стійкість у період криз, коли державні інституції працюють з перевантаженням.

Отже, система соціального захисту населення в умовах кризових викликів потребує глибокої, структурної та послідовної трансформації. Її розвиток має спиратися на цифровізацію, адресність, інтеграцію послуг, розширення ролі громад та партнерських інституцій, а також на формування стійкої, проактивної моделі реагування. Лише за умов комплексної модернізації соціальний захист здатен ефективно виконувати свою ключову функцію — забезпечувати соціальну безпеку, підтримувати найуразливіші групи населення, сприяти сталому розвитку та зберігати суспільну стабільність навіть у періоди найскладніших випробувань

Список використаних джерел

1 Базиліук, А. Стійкість соціального захисту в умовах фінансових шоків. Київ : Наукова думка, 2021. 160 с.

2 Гнибіденко, І. Ф. Соціальна політика в умовах трансформаційних процесів. Київ : КНТЕУ, 2021. 212 с.

3 Голубєва, Н. Соціальний захист у період криз: аналітичний огляд. Київ : Центр соціальних досліджень, 2022. 145 с.

4 Лібанова, Е. М. Соціальні ризики та виклики для України. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2021. 180 с.

5 Макарова, О. Соціальна система в умовах пандемії COVID-19 та цифровізація. Київ : Академвидав, 2021. 98 с.

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ ТА ПОКРАЩЕННЯ ЖИТТЄВОГО РІВНЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Купрійчук Андрій Валерійович,

аспірант кафедри права та публічного управління
Житомирський державний університет імені Івана Франка,

Купрійчук Василь Михайлович,

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри права та публічного управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир.

Боротьба з бідністю залишається вкрай актуальною проблемою світового масштабу. Бідність – комплексна проблема, яка має вкрай негативні економічні та соціальні наслідки. Високий рівень бідності може призвести до зниження економічного зростання, здорожчання соціальних послуг та збільшення витрат на медичне обслуговування. Крім того, бідність може призвести до зростання рівня злочинності, алкоголізму, наркоманії, що в свою чергу погіршує стан безпеки та несе загрозу національній безпеці.

Подолання усіх форм бідності на всіх територіях було визначено однією з головних цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй відповідно Плану сталого розвитку до 2030 року. Схоже завдання – подолання крайніх форм бідності – було